

Sági Norberta

Jár a gyerek szája? Örüljünk neki!

A pedagógusokat és a szülőket egyaránt foglalkoztató kérdés, hogy a gyermekek nyelvi képességei vajon a kívánt mértékben fejlődnek-e, illetve hogy hogyan lehetne képességeiket, készségeiket minél sikeresebben, hatékonyabban fejleszteni ahhoz, hogy jó beszédkészséggel induljanak neki az iskolai éveknél, hogy ott jó olvasó, jó helyesírású tanulók legyenek. A közvélemény és a média hatására sok szülő az óvodáskori idegennyelv-tanulásban látja gyermeke jövőjének a zálogát, és keresi azokat az intézményeket, azokat a lehetőségeket, ahol minél korábban, minél nagyobb óraszámokban segítik a kisgyermekkorú idegennyelv-tanulást. A szülők aggodalmát, az iskolától való félelmet mesterségesen generálják (s egyben csökkentik is az iskolába vetett bizalmat) az egyre szaporodó fejlesztőházak, fejlesztőfoglalkozások, amelyek segítséget kínálnak az iskolakezdésre történő felkészüléshez, a tanulási problémák leküzdéséhez. Ugyanakkor azt a benyomást keltik, hogy az óvoda és az iskola nem képesek ellátni a rájuk bízott fejlesztő feladatokat, nem tudnak megbirkózni a különböző képességű tanulók egyidejű tanításával. Mindez persze részben igaz. A csoportlétszámok növekedése és a kellő számú fejlesztőpedagógus hiánya valóban azt okozza, hogy pedagógusaink leterheltek, alkalmasint nincsenek felkészülve, felvértezve a képességzavarokkal, olvasási problémákkal küzdő gyerekek fejlesztésére. Eközben az olvasás ma már nem csupán a szépirodalmi művek befogadása miatt fontos, hanem olyan kommunikációs stratégia, amelynek ismerete meghatározza az egyén sikerességét a társadalomban. Tehát kulcsfontosságú.

A Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Karán kutatóként, pedagógusként és persze szülőként is nap mint nap találkozunk a gyermekkorú fejlesztés aktuális kérdéseivel. Ez adta az indítást arra, hogy a nyelvi fejlesztés témakörében tudományos tanácskozást szervezzünk. A *Nyelvi képességek fejlődése és fejlesztése gyermekkorban* elnevezésű konferenciát 2007 óta minden évben három közismert szakember előadásával nyitjuk meg: ezek tematikailag átfogják az egész tanácskozást. Már a kezdetektől várjuk mind a hazai, mind a határon túli magyar tanítóképző intézmények, iskolák pedagógusait. Külön értéket ad a találkozóknak, hogy felvidéki (Pozsony, Komárom) és erdélyi (Kolozsvár, Székelyudvarhely, Marosvásárhely) kollégáink is beszámolnak a problémáikról és a megoldásokról. Örülünk, hogy konferenciáinkon gyakorló óvodapedagógusok, tanítók is részt vesznek és előadnak, hiszen egyik célunk éppen az, hogy párbeszéd alakuljon ki a kutatók és a pedagógusok között, hogy tapasztalataikkal segítsék egymást, a további hatékony munkához ötleteket adjanak egymásnak. A konferencián ugyanakkor a tanítóképzők, tanárképzők tehetséges hallgatói is lehetőséget kapnak arra, hogy előadást tartsanak. Tőlük eddig elsősorban arról hallhattunk beszámolókat, hogy a drámapedagógia hogyan alkalmazható az olvasóvá nevelésben, és lelkesedésükből a hallgatóság is erőt meríthetett.

A 2007. évi konferencián a következő szekciókban hangzottak el előadások: az íráskészség fejlesztése; a drámapedagógiai és az idegen nyelvi készségfejlesztés az óvodában és az iskolában. Az első évben a hangsúly az óvodában folyó nyelvi és idegen nyelvi kompetenciák fejlesztésén volt, ebben a szekcióban nemcsak tanítók, óvopedagógusok, főiskolai oktatók, hanem egyéb szakmák képviselői, például pszichológusok, képzőművészek is tartottak előadást, és vettek részt a szakmai beszélgetéseken. 2008-ban a konferencia előadásai az olvasáspedagógiáról, az íráskészség és az idegen nyelvi képességek fejlesztéséről, a nyelvi fejlődés és a drámapedagógia, illetőleg a nyelvi fejlődés és a vizuális kommunikáció kapcsolatáról szóltak, a nyelvpolitika szekcióban pedig a magyarországi és a határon túli (idegen) nyelvoktatás aktuális kérdéseiről tájékozódhattunk.

Idén tehát harmadik alkalommal rendezte meg intézményünk a gyermekkori nyelvi fejlesztésről szóló konferenciát, amelynek témáját az olvasási problémákra és azok kezelésére szűkítettük le. A konferencia egynapos volt, a délelőtti plenáris előadásokat követően délután három szekcióban folyt a munka.

1. kép
A konferencia hallgatósága

A délelőtti programot Gósy Máriának (MTA Nyelvtudományi Intézet) az *Olvasási nehézség és diszlexia: hasonlóságok és különbségek* című előadása nyitotta meg. A diszlexia, amely az olvasási képességnek valamilyen organikus eltéréssel magyarázható fejlődési zavara, a magyar gyerekek 3-4%-át érinti. Ennél jóval nagyobb azonban azoknak az aránya, akik olvasási nehézséggel küszködnek, vagyis a szükséges belső és külső tényezők ellenére nem képesek az elvárt idő alatt az elvárt szinten olvasni. Ennek hátterében dekódolási, szóértési vagy szövegértési zavar állhat. Mint a felszólalásokból is kiderült, ez a probléma nem gyermekkori sajátosság, hanem ifjúkorban, sőt felnőttkorban is sokan küszködnek vele. Az olvasási nehézséggel rendelkezők tehát ebben a tekintetben sem alkotnak homogén csoportot. Gósy Mária felhívta a figyelmet arra, hogy az olvasástanulás kezdetén még szükség van arra, hogy a különböző észlelési folyamatok összekapcsolódjanak és támogassák egymást. Már az óvodában fordítsunk figyelmet a beszédpercepcióra. Az elhúzó hurutosság akadályozhatja a nyelvi fejlődést, hiszen ezek a gyerekek csak közepsúlyos hallássérültként hallják a beszédet. A hallásnak az olvasástanulás folyamatában is nagy jelentősége van: a hangos olvasás segítheti az olvasási nehézségek kiküszöbölését, és ez egyben visszajelzés a tanulónak, a tanítónak és a szülőnek egyaránt.

2. kép
Gósy Mária a hallgatóság soraiban

Ezt követően Steklács Jánosnak (Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Főiskolai Kar) *A tizenévesek olvasási nehézségei és kezelésük az EU-ban* című előadása rámutatott arra, hogy az Európai Unió tagállamaiban

mért szövegértési képességek eltérő eredményeinek az oka leginkább az adott ország évszázados hagyományaiban, kultúrájában keresendő. A különbségek ugyanakkor lehetőséget nyújtanak arra, hogy felmérjék, melyek azok a módszerek és kezdeményezések, amelyek pozitív hatással vannak az olvasási problémákkal küszködő gyermekek fejlődésére. Erre a kutatásra egy nemzetközi konzorcium alakult, amelyben Steklács Jánoson kívül intézményünk további két kítűnő oktatója (Szabó Ildikó és Szinger Veronika) is dolgozik. Ez az ADORE (*adolescent struggling readers*, vagyis 'tizenéves küszködő olvasók') elnevezésű projekt, amely tehát a tizenéves gyerekek olvasási problémáinak az okát, valamint hatékony fejlesztésük sikerességének lehetőségeit vizsgálja. Steklács János bemutatta a projekt körvonalazódó eredményeit és tanulságait. Ezek segítségével, átfogó programok indításával az oktatási rendszerek korszerűsödését és a funkcionális analfabetizmus arányának csökkenését remélhetjük.

A délelőtti harmadik plenáris előadást *A metakognitív stratégiák szerepe a szövegértés tanításában* címmel Zsigmond István, a marosvásárhelyi Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem oktatója tartotta. Ő a tanulást és a tanítást problémamegoldási folyamatként értelmezte, és arról beszélt, hogy hogyan alakítható a rejtett tudás kompetenciává, az értő olvasás kialakításának milyen akadályai lehetnek, és hogyan fejleszhető ez a készség. Véleménye szerint az egyes stratégiák, készségek tanításának informálnak kell lennie, a stratégiák explicit leírásán túl tanítani kell azt is, hogy azok mikor és miért hasznosak. Az értő olvasást akadályozó tényezők között említette a következőket: az olvasónak nem célja a szöveg megértése, vagy ugyan törekszik arra, hogy megértse, de nem érzékeli, nem érti az olvasottakat. Akadály lehet az is, hogy az olvasó nem ismeri fel, hogy miért nem érti az olvasott szöveget, vagy esetleg tudja, hogy miért nem érti, de nem tudja, hogy mit tehet annak érdekében, hogy sikeres legyen. Azaz hiányoznak a deklaratív vagy kondicionális ismereteik. Zsigmond István bemutatott olyan elemeket és módszereket, amelyekkel az értő olvasás fejleszhető, és amelyek reményeink szerint segítik a gyakorló pedagógusok jövőbeni munkáját.

A következőkben a délutáni három szekció néhány olyan előadását ajánlom figyelmükbe, amelyek napjaink legaktuálisabb témáit tárgyalták. *A szövegértő olvasás fejlesztése* elnevezésű szekcióban Tóth Beatrix (ELTE Tanító- és Óvóképző Főiskolai Kar) *Az olvasási problémák megelőzése* című előadása egyebek mellett arra hívta fel a figyelmet, hogy a nehézségek megelőzésére a korai iskoláskorban különösen törekedni kell, hiszen ekkor – jórészt az olvasástanuláskor – alakul ki a gyerekek tanulói énképe, amely a továbbiakban meghatározza iskolai sikerességüket is. Az olvasási nehézségek megelőzésében kulcsszerepet tulajdoníthatunk többek között az adaptív tanításnak és a diagnosztikus értékelésnek. Az előadónak a hazai olvasástanítás sajátosságaira vonatkozó kritikus megállapításai bizony – mint azt a hozzászólások is igazolták – (egy)értő fülekre találtak a közönség soraiban.

3. kép
Tóth Beatrix előadása

Ugyancsak nagy érdeklődés kísérte F. Lassú Zsuzsa (ELTE Tanító- és Óvóképző Főiskolai Kar) előadását, aki arra a jelenségre mutatott rá, hogy a fiúk – többnyire a megfelelő férfimodellek hiánya és az olvasásnak a macsó férfiképpel való összeférhetetlensége miatt – nem olvasnak. Ezt a tendenciát, amely különösen a serdülőkorúak körében válik egyre nagyobb mértékűvé, nemzetközi kutatások eredményei is igazolják. Eszerint a kulturáltság, az olvasás (ugyanúgy, mint a például a sírás) nem „férfias”, hanem „lányos”, ezért a fiúk nagy százaléka „ellenáll” az olvasásnak. Emellett a nem olvasó fiúk többnyire hátrányos családi helyzettel rendelkeznek, és idővel egyre nagyobb lesz a lemaradásuk. Mivel egyes kutatók szerint az „olvasóság” és a magatartászavarok, majd a kriminális karrier, illetve az „olvasóság” és az életbeli sikeresség között összefüggés mutatható ki, érdemes foglalkozni a kérdéssel. F. Lassú Zsuzsa előadásában ennek a hátránynak a kompenzációs lehetőségeire is rámutatott. A macsó szubkultúra és az iskola ellentéteit, a férfimodellek hiányát kiküszöbölendő, igyekezzünk a fiúk közül azt megnyerni olvasónak, akire a többiek valamiért felnéznek.

Nagyházi Bernadette (Kaposvári Egyetem) *Játsszunk mesét!* című előadását érdemes kiemelni. Ő magyar mint idegen nyelv órán alkalmazta a drámapedagógiát a *Micimackó* című mese feldolgozásában. A médiában egyre gyakrabban hallunk a fővárosban élő nagyszámú, külföldi származású és magyarul nem beszélő diákságról. A külföldi cégek ideiglenesen vagy véglegesen Magyarországra települt dolgozóinak a gyermekei is magyarnyelv-tanulókká válnak, és az egyre gyakoribb vegyes házasságokban született gyermekek sem minden esetben tudnak megfelelő mértékben magyarul. Mivel a magyart mint idegen nyelvet tanuló diákok száma a jövőben vélhetően emelkedni fog (pl. Kecskeméten a Mercedes-gyárral összefüggésben), így a témára az eddiginél nagyobb figyelmet kell fordítani.

Halász Anita (Országos Pedagógiai Intézet, Pozsony) előadásában nem a szlovákiai magyarok magyar nyelvtanulási lehetőségeiről beszélt, hanem az érem másik oldalát, a szlovákiai magyar alapiskolákban folyó szlovák nyelv és irodalom oktatását, a szlovák nyelv tanításának új koncepcióját mutatta be. A szlovákiai magyarok számára elengedhetetlen a mindennapi életben való boldoguláshoz és a sikerességhez a megfelelő szintű szlovák nyelvtudás megszerzése. A megjelenő új tankönyvek és a kétszintű pedagógiai program lehetőségeit kihasználva az iskola vezetőségének, valamint a pedagógusnak joga és kötelessége meghatározni, hogy a tanulók hány órában, melyik tankönyvből és milyen módszerrel tanulják az államnyelvet.

4. kép
Halász Anita előadása

Az olvasás és a nyelvtanulás közötti kapcsolatról nyújtott nemzetközi kitekintést Szécsi Tünde (Florida Gulf Coast University, USA), aki egyrészt arról beszélt, hogyan lehet fejleszteni a nyelvismeretet a multikulturális gyermekirodalom segítségével, másrészt kiemelte, hogy nyelv és kultúra szorosan összefonódik, ezért a hatékony idegen nyelvi kommunikációhoz szükség van az adott nyelvterület mai kultúrájának, értékrendszerének az ismeretére is. Véleménye szerint a megszerzett, érvényes kulturális kompetenciák hatékonyan segítik elő az olvasási és a szövegértési folyamatokat.

A szekciót és egyben a konferenciát is két, a helyesírási készség fejlesztésének eszközeiről szóló előadás zárta. Janurik Tamás (Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Főiskolai Kar) a hangos olvasás alkalmazási lehetőségét a *j* hang tizennégyféle jelölése kapcsán mutatta be, majd OTDK-helyezett tanítványa, Szabó Mátyás adta elő azt a saját szerzeményű *ly*-os dalt, amelynek segítségével a vizsgálatban részt vevő tanulók sikeresen megtanulták, hogy mely szavak íródnak *ly*-nal. Ezzel újabb bizonyítékot nyert a zene transzferhatása, illetve a multidiszciplináris eszközök alkalmazásának létjogosultsága.

A két hangulatos záróelőadással már a következő évi konferenciánkhoz szerettünk volna a hallgatóságnak kedvet csinálni, amelynek témája az *íráskészség fejlesztése* lesz. Úgy gondolom, hogy aki ezt a meleg júniusi napot velünk töltötte, szakmailag feltöltődve, felfrissülve indulhatott haza. Bízunk benne, hogy a hallott előadásokból, beszélgetésekből, ötletekből merítve – ha csak kicsit is –, de szakmailag egy lépéssel továbbjutva kezdjük mindnyájan az előtünk álló iskolaévet.

Sági, Norberta: Is the child talking? Let us appreciate it!

Az írás szerzőjéről

Sági Norberta

Kecskeméti Főiskola, Kecskemét, Magyarország

sagiorberta[kukac]hotmail.com; sagi.norberta[kukac]tfk.kefo.hu

<https://orcid.org/0009-0009-2871-6864>